

De Koornwaardse Plas

Van vuilnisbelt naar vogelparadijs

GRONDANK^{GMG}

een **KE** onderneming

Samen in alle opzichten meerwaarde creëren

Wij zijn er trots op dat wij een bijdrage hebben mogen leveren aan een natuurlijke Koornwaardse Plas. Dit soort projecten zijn de projecten waar we het als Grondbank GMG voor doen: met ons werk meerwaarde creëren in de gebieden waar wij werken. Voor natuur, dier én mens. De Koornwaardse Plas laat zien waar een samenwerking tussen private partijen, natuurorganisaties en overheden toe kan leiden; dat je met elkaar tot fantastische resultaten kunt komen die in alle opzichten leiden tot een verbetering van het gebied.

Samenwerkende partijen

Fotografie

Michèle Giebing

Grondbank GMG

Wilhelmien Langewouters • pagina's 12 en 13

Natuurmonumenten • pagina's 53 en 54

Wij vinden dat er pas meerwaarde is wanneer anderen die ervaren. We kijken altijd naar oplossingen waar de maatschappij baat bij heeft en behoefte aan heeft, en wat een gebied nodig heeft. De Koornwaard is daar een heel mooi voorbeeld van. Het is een project geworden waarin landschappelijke, maatschappelijke en recreatieve doelen bij elkaar zijn gekomen en elkaar hebben versterkt.

Toen we in 2008 voor het eerst bij de plas betrokken raakten, was het deels nog letterlijk een vuilnisbelt door de vuilstort in het verleden. Door de toepassing van grond en baggerspecie hebben we de oude vervuiling afgedekt. En hebben we een diepe, wat eenzijdige plas kunnen veranderen in een gebied waar je verrast kunt worden. Verrast door de vele vogels die de eilanden weten te vinden. Verrast door de wuivende rietkragen in het ondiepe water langs de oevers. Dat is waar we het in ons werk voor doen.

De Koornwaardse Plas is begonnen aan een nieuw hoofdstuk in haar bestaan. Een hoofdstuk waarin de plas en alles wat in en rond de plas groeit en leeft haar verdiende rust krijgt. In dit boek nemen wij u graag mee in het verhaal van de Koornwaardse Plas.

Ik wens u veel lees- en kijkplezier.

Jan Willem van de Kamp jr.

Directeur Grondbank GMG

Een natuurrijker landschap dankzij jarenlange samenwerking

Ooit was de Maas een prachtige, meanderende rivier die buiten zijn oevers kon treden en waar het bulkte van het leven. In een periode waarin er minder oog was voor natuur, werd de Maas rechtgetrokken voor de scheepvaart en hoogwaterveiligheid. Zo veranderde die natuurlijke rivier in een monofunctionele waterweg ten behoeve van onze economie. We verloren daardoor honderden kilometers riviernatuur. Gelukkig zien we nu weer in dat een rivier zo veel meer is dan een snelle, diepe vaarweg. Meanders keren terug en nevengeulen, plassen, moerassen en oobossen krijgen weer de ruimte in de uiterwaarden. Zo ook in de Koornwaardse Plas.

Natuurmonumenten werkt op allerlei manieren en in heel Nederland aan schonere rivieren, zowel chemisch, aardkundig als ecologisch. En dat is hard nodig. We doen dat op grotere schaal met andere partijen, zoals we ook hier in de Koornwaard hebben samengewerkt. En kleinschaliger met omwonenden. Zo helpen jaarlijks tientallen vrijwilligers uit de omgeving van de Koornwaard mee tijdens de Maas Clean Up. In een paar uur tijd halen we kilo's plastic en andere troep op dat na hoogwater achterbleef. Je ziet bij iedereen het gevoel van noodzaak. Die saamhorigheid is prachtig om te zien.

De Koornwaard is enorm veranderd na jaren van plannen maken, onderzoek en uitvoering. Het begon met het veilig saneren van de oude vuilstort, nu bijna onzichtbaar in het veld. Het is een plek geworden waar wandelaars kunnen struinen en leden van Neptunus vanaf het water in de luwte van de plas kunnen genieten van de vele watervogels. Toch is het bijzonder dat het meeste werk en het belangrijkste resultaat veel minder zichtbaar is. Dat ligt namelijk onder water. Door de ontstane variatie aan diepte is vooral het onderwaterleven enorm toegenomen. Denk daarbij aan het aantal vissen, waterplanten en schelpen zoals zoetwatermosselen.

Het resultaat van jarenlang samenwerken mag er zijn. We kunnen samen trots zijn op wat hier ontstaan is. Als Natuurmonumenten voelt het goed om een bijdrage te leveren aan een mooier landschap, meer natuur en schoner en rijker waterleven en we zullen ons blijven inzetten om datgene wat bereikt is voor de komende generaties te behouden.

Ton Hermanussen

Gebiedsmanager Noordoost-Brabant & Rijk van Nijmegen
Natuurmonumenten

Over de Koornwaardse Plas

Vlakbij 's-Hertogenbosch, aan de zuidoever van de Maas tussen Gewande en Empel, vind je de uiterwaard 'De Koornwaard'. In het oostelijk deel van de Koornwaard ligt de gelijknamige voormalige zandwinplas; de Koornwaardse Plas. Deze plas heeft een oppervlakte van ongeveer 40 hectare.

Natuurmonumenten is gedeeltelijk eigenaar, erfpachter en beheerder van de plas en de oeverzone en daarnaast van meer percelen in deze uiterwaard. In de zuidwesthoek van de plas exploiteert Watersportvereniging Neptunus een jachthaven met 150 ligplaatsen. De zuidoever van de plas wordt gevormd door de op- en overslaglocatie van Dekker Groep. Dekker Groep heeft dit deel van de plas ook in eigendom. Ook waterschap Aa en Maas is eigenaar van een deel van de zuidelijke oever. Aan de noordkant is de oeverstrook langs de Maas in eigendom van Rijkswaterstaat.

De Koornwaardse Plas was een diepe plas met steile oevers die bovendien in het verleden een vuilstort is geweest. Van 2011 tot en met 2023 is er in opdracht van Natuurmonumenten door Grondbank GMG hard gewerkt in het gebied. Dit in gezamenlijkheid met Dekker, gemeente 's-Hertogenbosch en Watersportvereniging Neptunus en in goede afstemming met Rijkswaterstaat.

In tien jaar tijd is de plas veranderd in een meer waardevolle, natuurlijk afgewerkte plas met een aantal eilandjes. Bovendien is de vuilstort uit het verleden (nog beter) afgedekt. Deze herinrichting en het afdekken van de vuilstort zijn gerealiseerd door de toepassing van grond en baggerspecie. In dit boek nemen wij u graag mee in het verhaal van de Koornwaardse Plas.

Historie van de Koornwaard

De Koornwaard is een gebied met historie. Van een plas ontstaan door zandwinning in het verleden, naar een gemeentelijke afvalstortlocatie in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw. Met uiteindelijk de wens om het gebied beter te maken voor de natuur.

Van diepe plas...

In de vorige eeuw keek de mens anders naar de Koornwaard, en naar de natuur in het algemeen. In het oostelijke deel van deze uiterwaard is vanaf 1948 zand afgegraven door Van Haften. Met een zandzuiger is zand uit de daardoor steeds groter en dieper wordende plas gezogen. Daardoor is de Koornwaardse Plas ontstaan. Het was een tijd waarin er nog zand werd gewonnen zonder een duidelijk inrichtingsplan en zonder dat er werd gezocht naar meerwaarde voor de natuur. Zo ontstond er een diepe plas met een gemiddelde diepte van ruim 30 meter met bovendien zeer steile oevers. Dat was in die tijd gebruikelijk.

...naar gemeentelijke vuilstortlocatie

Na de zandwinning werd een deel van de plas tussen 1964 en 1975 gebruikt als vuilstort. In die jaren is er huisvuil, bouwafval en industrieel afval op de oever en deels in de plas gestort. Op de westelijke oever verscheen ook een verbrandingsoven (zie foto rechts). Het was een tijd waarin er een heel ander milieubesef was. De vuilstort leidde tot een flinke verontreiniging van de grond. Rijkswaterstaat heeft de oude vervuiling in het gebied ten westen van de plas in 2009 afgedekt en ingepakt. Dat is gedaan door folie over de vuilstort aan te brengen. Ook is een damwand geplaatst die het vuil op zijn plek houdt. Daarmee is de vuilstort zo goed mogelijk ingekapseld.

Nieuwe kansen voor flora en fauna

Vanaf 2013 heeft Grondbank GMG in opdracht van Natuurmonumenten de diepe zandwinplas doorontwikkeld tot een meer waardevolle, natuurlijk afgewerkte plas. Grondbank GMG is gespecialiseerd in het nuttig en verantwoord innemen en verwerken van elders overtollige grond- en waterbodestromen. Door middel van het nuttig en functioneel toepassen van herbruikbare grond en waterbodem is de diepe plas, die van nature niet voorkomt in het riviersysteem, omgezet in een deels ondiepere plas met flauwe oevers. Zo is een betere basis ontstaan voor natuurontwikkeling in én rond de plas.

Meerwaarde door herinrichting

Met het werk dat we van 2011 tot 2023 hebben uitgevoerd, konden we verschillende landschappelijke, ecologische en maatschappelijke doelen met elkaar verbinden. Van het (beter) afdekken van de oude vuilstort tot en met het mogelijk maken van de ontwikkeling van flora en fauna.

Doelen met elkaar verbinden

De Koornwaardse Plas is een gebied waar van alles heeft plaatsgevonden, van de zandwinning tot de vuilstort. Door samen met de huidige betrokken partijen te kijken naar alle wensen en behoeftes, hebben we de afgelopen jaren op verschillende onderwerpen meerwaarde kunnen creëren in en rond de plas.

Natuur en landschap

Aanleg van flauwe oevers, ondiep water, eilanden en moeraszones.

Maatschappelijke duurzaamheid

Werk uitvoeren door verantwoord hergebruik van grondstromen. En met dit werk is ook de oude vuilstort die zich in het gebied bevindt, beter afgedekt.

Recreatie

Verbetering van de beleving van het gebied vanaf de oevers en vanaf het water.

Natuur en landschap

We hebben gezorgd voor het versterken van de natuur in en rond de plas door:

- Meer variatie aan te brengen in de dieptes, waardoor meer soorten hier een plek vinden. Oude zandwinplassen als de Koornwaardse Plas, hebben bijna alleen maar diepe delen. Dat betekent dat flora en fauna zich slechts zeer beperkt kan ontwikkelen. Dat was ook in de Koornwaard het geval.
- Het realiseren van flauwe oevers als basis voor natuurontwikkeling. Doordat het zonlicht door de ondiepe oeverzones beter tot de bodem kan doordringen, kunnen waterplanten beter groeien. En waar waterplanten zijn, komen ook geschikte plekken voor macrofauna zoals kokerjuffers en libellenlarven. Dit kan voedsel vormen voor kleine vissen. Deze kleine vissen kunnen vervolgens weer tussen het groen schuilen voor de grotere vissen. Zo is dit ondiepe water met waterplanten ook een paaiplaats voor vis.
- Op verschillende plekken de oevers te verbreden door ze aan te vullen, zodat de bestaande waardevolle oeverzone wordt uitgebreid en er meer moerassige zand- en slikplaten ontstaan. Dit deel van de Maas kent dagelijks eb- en vloedverschillen van ongeveer 25 cm. Daardoor kunnen zich op de flauwe oevers slikkige randen vormen waar steltlopers en weidevogels hun voedsel kunnen vinden.
- In het midden van de plas diepere delen te behouden. Want ook diepere delen zijn belangrijk, bijvoorbeeld voor een juiste temperatuurregulatie in de plas.
- De aanleg van eilanden. Deze eilanden bieden rustige plekken voor vogels; roofdieren kunnen er niet komen.

Maatschappelijke duurzaamheid

Met het werk in de Koornwaard hebben we het gebied maatschappelijk en landschappelijk duurzamer kunnen maken:

- In de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw was de Koornwaardse Plas een vuilnisbelt. Letterlijk. De plas en omgeving werden gebruikt als stortplaats voor huisvuil, bouwafval en industrieel afval. In 2009 is die vervuiling door Rijkswaterstaat afgedekt en ingepakt. Daarbij zijn onder andere waterdichte damwanden geplaatst om de vervuiling goed te isoleren. Met ons werk hebben wij de damwand verstevigd met een extra laag grond. Daarmee hebben we eventuele 'restverontreinigingen' die er nog in de ondergrond zitten verder afgedekt.
- Ook aan de oostelijke oever van de plas lag op een aantal plekken nog oud puin. Dit hebben we afgedekt met grond en baggerspecie. Vervolgens hebben we de oeverzone afgewerkt met flauw aflopende oevers en een aantal eilandjes.
- We hebben de herinrichting kunnen realiseren door het hergebruiken van grond en waterbodembodem die op andere plekken over was. Het is grond en baggerspecie die uiteraard voldoet aan de wettelijke eisen voor hergebruik. Met grond die op de plek van herkomst over is, kunnen we er bijvoorbeeld in de Koornwaardse Plas nog mooie dingen mee doen voor natuur en landschap. Zo dragen we bij aan het duurzaam hergebruik van grondstromen. Meer over het werken met grond en baggerspecie leest u op pagina 36.

Recreatie

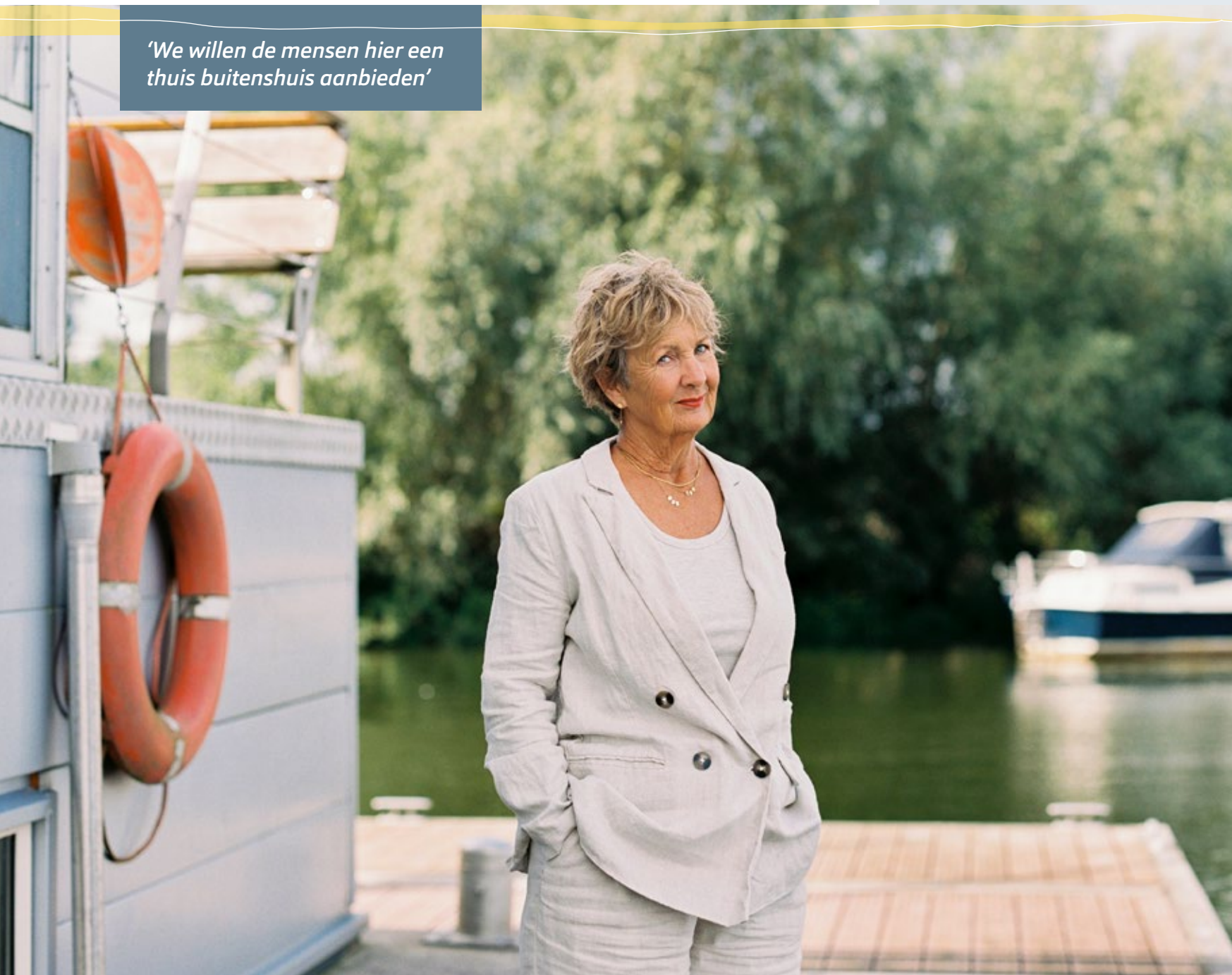
De aanleg van de eilandjes aan de noordwestzijde en oostzijde en de flauw aflopende oevers zorgde er al snel na de aanleg voor dat vele vogels de Koornwaardse Plas weten te vinden. Vogelspotters turen er nu door hun verrekijkers op zoek naar de oeverloper, kluut en groenpootruiter. En zeker ook op het water is de weidsheid van het landschap en het zicht op en geluid van de vogels op de eilandjes goed te beleven. Karin Bonnemaaijers, voorzitter van Watersportvereniging Neptunus, vertelt er hierna over.

‘We hebben hier een unieke plek’

Interview met Karin Bonnemaïjers, voorzitter Watersportvereniging Neptunus

‘We willen de mensen hier een thuis buitenshuis aanbieden’

Op het terras van het clubschip van Watersportvereniging Neptunus kijkt voorzitter Karin Bonnemaïjers uit over de haven en over het water. ‘Ik vind het heerlijk om me door het water te laten omringen. En als ik dan ’s avonds op mijn bootje op het water zit en ik hoor de geluiden van de vogels om me heen, dan voel ik met top. Daar kan geen vakantieland tegenop.’

De haven straalt op deze zonnige ochtend een serene rust uit. Karin geniet daarvan. ‘Het water geeft die rust. Geluiden klinken op het water ook anders dan op land. En de weidsheid van landschappen ervaar je vanaf het water nog veel beter. Al die vogels die je hoort, daarvan zijn er de afgelopen jaren veel meer gekomen. Ze weten de eilandjes goed te vinden. Leuk om dat te merken. We krijgen ook terug van mensen die hier aanleggen dat ze de natuur en de rust hier waarderen. Wat dat betreft hebben we een uniek plekje.’

Karin is haar hele leven al verbonden met het water. ‘Allebei mijn opa’s en oma’s hadden een boot. En mijn ouders hebben elkaar op het water leren kennen. Mijn vader overleed toen ik drie was, maar mijn moeder bleef varen met mij en mijn zusje, wat echt wel stoer was in die tijd. Het water zit in mijn bloed. Als ik in het buitenland ben, ga ik ook altijd naar een haven toe. Om het te ervaren, de geluiden te horen. Dan kom ik echt tot rust.’

Maar een watersportvereniging besturen is ook hard werken. ‘Het is continu schakelen, dingen regelen. We moeten mee in alle ontwikkelingen. We willen over 10 jaar de haven ook nog vol hebben. Dat betekent inspelen op wet- en regelgeving en vooral luisteren naar wensen van onze leden. Maar dat doe ik natuurlijk niet alleen, zelfs niet in mijn rol als voorzitter. Want die rol deel ik met mede-voorzitter Boy Tanis. Ook hij loopt sinds zijn kindertijd al rond bij Neptunus. We doen het allemaal samen met al onze vrijwilligers. Zij spelen een ontzettend belangrijke rol. Zij werken zo hard op allerlei vlakken. Of het nu gaat om het organiseren van feestjes, technische zaken, de administratie, het voldoen aan wetgeving of de schoonmaak, alles wordt gedaan door onze vrijwilligers. Ik ben heel erg trots op ze.’

V.l.n.r.: Loes Verel (havenmeester), Karin Bonnemaïjers en Louis Smits (Havencommissaris)

Neptunus is veel meer dan alleen het aanbieden van ligplekken. 'Als je ziet wat er allemaal wordt georganiseerd... toertochten, floating dinners, zeilcursussen voor kinderen en volwassenen, marifoopleidingen, lezingen. En ook dat wordt allemaal gedaan door onze vrijwilligers hè!' Zelf vindt Karin het *Mooi gebaar*-evenement een van de hoogtepunten van het jaar. 'Met ongeveer 10 boten varen we dan met gehandicapte kinderen naar Heusden. Daar eten we pannenkoeken en dan varen we weer terug onder de muzikale begeleiding van onze eigen huisband 'de Neptunes'. Dat is elk jaar weer ontzettend mooi en leuk om te kunnen doen.'

Karin kijkt met veel tevredenheid terug op de afgelopen 10 jaar. 'We hadden eigenlijk vooral voordeel van het werk. Als het hoogwater was en we konden niet bij de steiger komen, dan kwamen medewerkers van Grondbank GMG met hun eigen bootjes helpen. Ook zorgden ze ervoor dat het gebied schoon was. Het was al die tijd een mooie wisselwerking tussen ons, die heeft geresulteerd in een hele mooie samenwerking. Wat dat betreft is het eigenlijk ook best jammer dat die samenwerking nu eindigt.'

Een wens voor de toekomst heeft Karin ook: 'Dat we het huidige aantal leden kunnen blijven vasthouden. Maar wat er ook gebeurt, we moeten vooral het Neptunus-DNA behouden: en dat is het zijn van een warme, sociale en gezellige vereniging. We willen de mensen een thuis buitenshuis aanbieden. Daar gaan we voor.'

Aan het werk voor de natuur

In gezamenlijkheid is een plan gemaakt voor de Koornwaardse Plas. De basis van het plan: de bodem van de hele plas omhoog brengen door de toepassing van grond en waterbodem en op verschillende plekken ondiep water aanleggen met flauwe oeverzones en eilandjes.

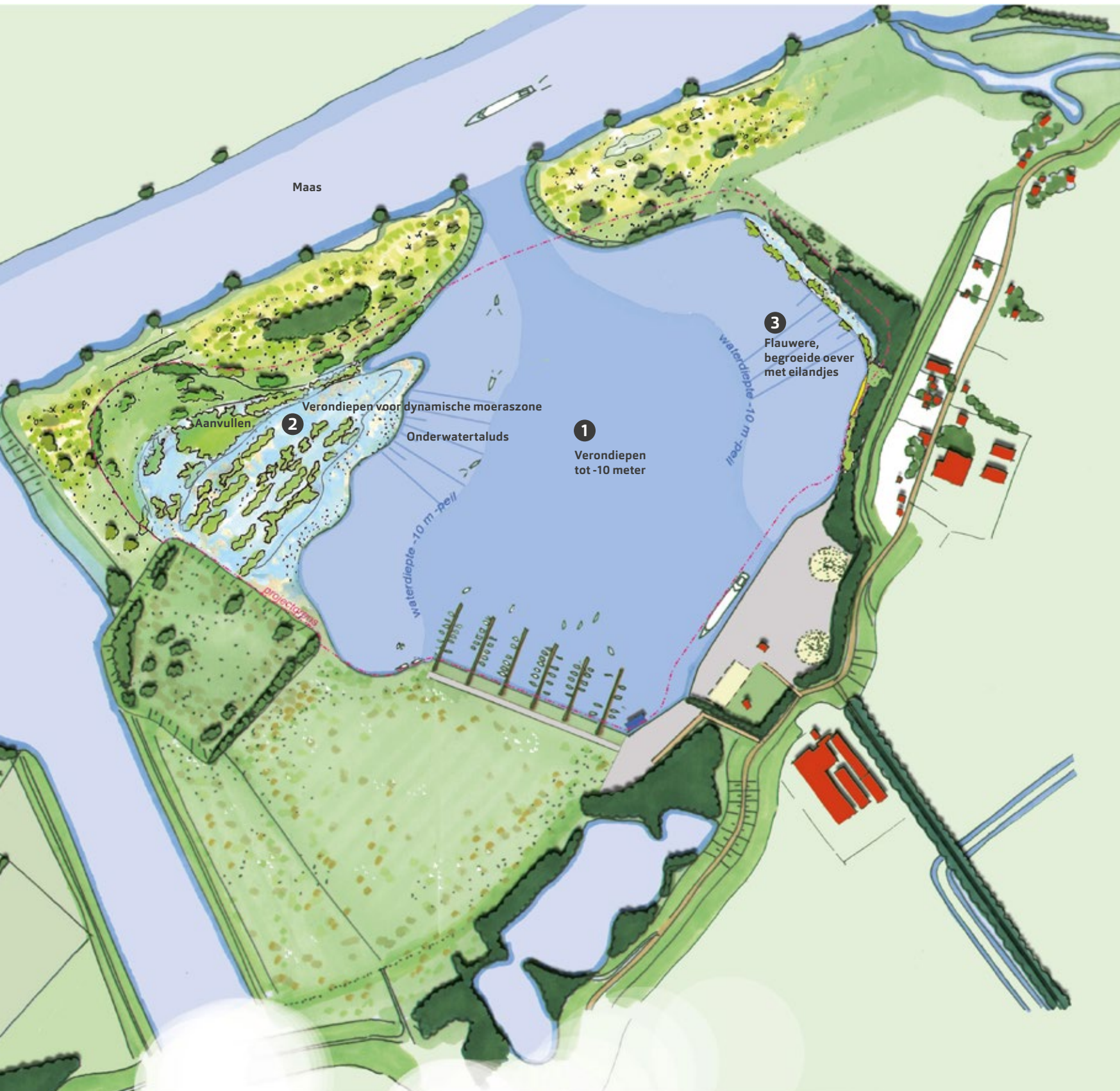

Tijdens het werk hebben we een tijdelijke vogelkijkplaats aangelegd

Versnelling van een natuurlijk proces

Met het werk in de plas hebben we de natuur een handje geholpen. Want ook uit zichzelf zou de plas door aanzanding en opslibbing ieder jaar een klein beetje minder worden. Maar dit proces gaat langzaam. Met het toepassen van de grond in de plas, hebben we dit natuurlijke proces met tientallen jaren versneld. Met als resultaat dat de gewenste natuur zich hier veel sneller kan ontwikkelen.

Daarbij was het belangrijk om er ook voor te zorgen dat in de toekomst het water bij hoge waterstanden goed blijft doorstromen. In een ruim 200 meter brede stroombaan door de uiterwaard zijn de oevers daarom niet verflauwd en zijn de oevers nog altijd steil. Dat voorkomt de ontwikkeling van bos, struikgewas en ruigte. En dat zorgt weer voor een optimale doorstroming van het water bij hoogwater.

1 Verondiepen met behoud van diepere delen

De plas is in zijn geheel verondiept. Eerst was de plas overal rond de 30 meter diep. We hebben de bodem opgehoogd tot ongeveer 10 meter diepte. Aan de oevers is nog meer verondiept, maar in het midden van de plas (nummer 1 op het kaartje) wilden we juist ook wat diepte behouden. Zeker met de warmere zomers is het belangrijk voor het onderwaterleven om ook diepe delen in het water te hebben. In de diepe delen blijft het water voldoende koud. Vissen kunnen daar schuilen als het water aan de oppervlakte warmer wordt.

2 Noordwesthoek: aanleg van eilandjes

In de noordwesthoek (nummer 2 op het kaartje) hebben we de plas nog ondieper gemaakt en hebben we moerassige, zandige eilandjes aangelegd die regelmatig onderwater staan. Op deze eilandjes kunnen zowel pioniervegetaties, moerasruigtes en in beperkte mate wilgenstruwelen zich gaan ontwikkelen. Deze eilanden gaan in de winterperiode langere tijd onder water, waardoor er weinig plantengroei ontstaat. Er mag ook geen bos op ontstaan om de doorstroom van het water niet te blokkeren. De eilandjes vormen prachtige rustplekken voor watervogels zoals de lepelaar, het visdiefje, de bergeend en de grauwe gans. In de trektijd kunnen diverse steltlopers hier hun voedsel vinden. Bijvoorbeeld oeverlopers, de kluut, de groenpootruiter, de tureluur en de scholekster.

3 Oostoever: flauw afwerken

De oostoever (nummer 3 op het kaartje) hebben we flink verflauwd. Hierdoor is een natuurvriendelijke oever ontstaan waar wilgenstruweel en riet zich kan ontwikkelen. Door een flauwere oever wordt het getijdeverschil van ongeveer 25 centimeter optimaal benut. Het zorgt voor dynamiek en dat maakt de ontwikkeling van specifieke plantensoorten mogelijk. Door de flauwer aflopende oevers bereikt het zonlicht de bodem over een groter oppervlak. Daardoor kunnen er (water)planten groeien. En waar waterplanten zijn, zijn meer vissen en mede daardoor ook meer vogels.

Zorgvuldige uitvoering

De herinrichting van de Koornwaard hebben we gerealiseerd door gebruik te maken van grond en baggerspecie die op andere plekken over was. Werk met werk maken, noemen we dat. Werk dat om een zorgvuldige uitvoering vraagt!

Toepassing van grond en waterbodem

Onder andere gemeenten, waterschappen, provincie en Rijkswaterstaat maken plannen voor de aanleg van wegen en tunnels en onderhoud van watergangen en voeren dit werk ook uit. Daarbij komt grond en waterbodem vrij.

Grond komt vrij bij bijvoorbeeld de aanleg van tunnels en het bouwrijp maken van terreinen voor de bouw van woningen. Waterbodem (baggerspecie) komt vrij bij het bevaarbaar houden van bijvoorbeeld rivieren en kanalen. Deze overtollige grond en waterbodem kan nuttig worden toegepast. Bijvoorbeeld voor het realiseren van geluidswallen langs wegen, het ophogen van weilanden en ook voor verondieping van diepe plassen zoals de Koornwaard. Grondbank GMG voert dit werk uit.

Zorg voor, tijdens en na de realisatie

Grondbank GMG gaat niet zomaar ergens aan de slag. Essentieel is dat we met ons werk meerwaarde kunnen bieden voor een gebied; meerwaarde voor landschap, natuurkwaliteit en waterkwaliteit. Ook kijken we uiteraard goed naar welk materiaal er wordt gebruikt voor de herinrichting.

Voor het gebruik van herbruikbare grond en waterbodem in projecten als deze geldt een wettelijk kader: het Besluit bodemkwaliteit (Bbk). Dat bepaalt welke typen grond en waterbodem hergebruikt mogen worden. Het materiaal wordt altijd getoetst aan het Bbk. Voldoet het niet aan de normen, dan wordt het niet hergebruikt. Daar wordt streng op toegezien. In eerste instantie natuurlijk door Grondbank GMG, maar ook door bijvoorbeeld Rijkswaterstaat. Het materiaal wordt eerst door een onafhankelijk adviesbureau onderzocht. Vervolgens wordt het materiaal getoetst aan de normen.

Ook de waterkwaliteit wordt door een extern bureau gecontroleerd. Dat gebeurt continu tijdens, maar ook na de uitvoering van het werk. Ook op dit moment en de komende jaren wordt de waterkwaliteit gemonitord.

Bent u geïnteresseerd in de meetgegevens, dan kunt u contact opnemen met Wim Vermeule van Grondbank GMG via w.vermeule@grondbankgmg.nl.

Ook het toepassen van de grond en waterbodem gebeurt met alle zorg. We zorgen er altijd voor dat we exact de herkomst en kwaliteit van de grond en baggerspecie weten en waar we het toepassen in het werk. Ook maken we bij de toepassing gebruik van een stortkoker die tot zes meter diep in het water reikt. Op die diepte is er geen stroming meer, waardoor het toegepaste materiaal niet gaat zweven en precies op de juiste plek terecht komt.

Na voltooiing van de herinrichting is het afgedekt met een laag Klasse A waterbodem (de leeflaag). Dit is grond die kwalitatief aansluit bij de gewenste bodemkwaliteit in het Maasgebied.

Het project in cijfers

5.300.000 m³ grond en baggerspecie verwerkt

2.500 schepen met grond en baggerspecie verwerkt

55.000 vrachtwagens met grond en baggerspecie verwerkt

8 hectare moeraszone en eilandjes aangelegd

250 waterkwaliteitsmetingen uitgevoerd (om de week een meting)

21 klankbordgroepoverleggen

‘Het beseft dat je te gast bent, brengt verantwoordelijkheid met zich mee’

Wim Vermeule, projectleider Grondbank GMG

‘In mijn werk draait het veel om grondstromen, maar we willen er ook echt iets moois mee maken’

‘De Lachende Vis, dat is een van de eerste herinneringen die ik heb aan de Koornwaard’, begint Wim Vermeule. ‘Het was de naam van het eetcafé van de eerste bijeenkomst die we hadden met de omgeving. Die naam heeft natuurlijk een mooie relatie met dat waar we het onder andere voor hebben gedaan: de vissen!’

Die bijeenkomsten met de omgeving waren voor Wim heel belangrijk. ‘De fijne samenwerking met de omgeving is tijdens de eerste informatiebijeenkomst begonnen. Daar werd het contact gelegd met onder andere de bestuursraad Gewande. Toen kreeg ook de klankbordgroep vorm. Met die klankbordgroep hadden we tijdens de uitvoering regelmatig overleg. Waren er vragen of wensen, dan waren de lijnen kort.’

‘We beseffen dat we te gast zijn in de gebieden waar we werken. We zijn aan het werk in de achtertuin van de omgeving. Dat brengt verantwoordelijkheid met zich mee. Vanuit draagvlak mochten we dit werk doen. De omgeving heeft ons dat gegund. Aan ons om dat vertrouwen dan te behouden en het liefst nog te versterken. Draagvlak is voor mij, en voor ons als bedrijf, ook het meest belangrijk. Anders kunnen we ook niet aan de slag en willen we ook niet aan de slag.’

Wim beseft zich ook dat zijn werk om zorgvuldigheid en transparantie vraagt. ‘Iedereen zag wel dat er het een en ander te verbeteren viel aan dit gebied. Het was rommelig en was in het verleden een gemeentelijke vuilstort geweest. Maar zorgvuldig te werk gaan, blijft hoe dan ook het meest belangrijk. Je moet je goed voorbereiden en goed communiceren. Ik vind ook dat onze verantwoordelijkheid verder gaat dan het nakomen van afspraken. Ik vind dat we ons altijd open op moeten stellen. Bij ons werk hoort het erbij dat mensen vragen stellen. Mensen mogen ook kritisch zijn en je moet altijd bereid zijn om uit te leggen wat je doet.’

Over het resultaat van het werk is Wim erg tevreden. 'Kijk eens naar die hoek daar, waar we de moeraszone hebben gemaakt. Ongekend toch hoeveel vogels daar zitten. Dat was ook wel het meest uitdagende stuk om te maken. Want het is belangrijk dat de eilandjes precies op de juiste hoogte werden aangelegd. Zodat ze soms onder water en soms boven water komen. Daardoor blijft de vegetatie laag en blijft de doorstroming van het water bij hoogwater geborgd. Noodzakelijk voor Rijkswaterstaat vanuit het oogpunt van rivierbeheer.'

Op de vraag wat het belangrijkste is bij het werken met grond en baggerstromen, is Wim kort maar krachtig: 'Dat je de juiste partijen grond en bagger selecteert die voor toepassing in projecten voor natuurontwikkeling in aanmerking komen. En dat betekent goed onderzoeken, screenen en partijen volgen. Vanaf de plek waar ze vandaan komen tot en met de toepassing in de Koornwaard. Maar ook de juiste verwerking is belangrijk, zodat de waterkwaliteit goed blijft. Werken met een lange stortkoker bijvoorbeeld, zodat de toegepaste grond dieper in het water terechtkomt en de grond dus niet gaat zweven. Maar ook de regelmatige controle van de waterkwaliteit. In mijn werk draait het natuurlijk veel om grond- en waterbodestromen, maar we willen er ook echt iets moois mee maken.'

De Koornwaard is af. 'Hoewel je ook zou kunnen zeggen dat de échte ontwikkeling van het gebied nu begint.' Wim is even stil en besluit dan: 'Ik ben enorm benieuwd hoe het zich gaat ontwikkelen. Er ligt nu een hele mooie basis, en ik gun dit gebied het allerbeste.'

Communicatie als belangrijke pijler

Communicatie is voor ons een van de belangrijkste pijlers om projecten als deze tot een succes te maken. De goede contacten met de omgeving en de betrokken partijen zijn waardevol. Sterker nog: we kunnen alleen mooie projecten maken als daar gedragen plannen voor aan de basis staan.

Maatschappelijke gewenste ontwikkelingen realiseren

Vanaf het begin van de planvoorbereiding zochten we de afstemming met bewoners uit Gewande en Watersportvereniging Neptunus. Want wij willen maatschappelijk gewenste ontwikkelingen realiseren, die kunnen rekenen op draagvlak. Dat betekent ook, en vooral, op een goede manier omgaan met belangen, wensen en vragen vanuit de omgeving. Zo wilden we tot een zo uitgebalanceerd mogelijk plan voor de Koornwaard komen.

Meerwaarde voor het plan

In verschillende sessies met de omgeving hebben we het plan samen met alle betrokken partijen geoptimaliseerd. Bij de verschillende partijen (bijvoorbeeld de bewoners van Gewande en Watersportvereniging Neptunus) zat veel kennis over het gebied zoals het er nu uitziet en vroeger uit zag. Ook de verschillende invalshoeken van waaruit de partijen naar het gebied keken, waren van grote meerwaarde voor het plan. Ook is er een klankbordgroep opgericht, waarin onder andere meerdere bewoners deelnamen. Gedurende de uitvoeringsperiode is de klankbordgroep regelmatig bij elkaar gekomen om de voortgang van het werk te bespreken. Want samen kom je verder!

Wilhelmine Langewouters,
inwonster Gewande en lid klankbordgroep

'Ik kon alles vragen en mocht alles inzien. Ik heb ook alle vergunningen en alle contracten. Dat er zo transparant werd gewerkt, gaf vertrouwen.

Natuurlijk waren er wel eens kritische vragen. Dat mag ook en daar is een klankbordgroep óók voor. Maar vanaf het begin was er een goede sfeer en waren de lijnen kort.

Waren er vragen, dan werd er ook direct antwoord op gegeven. In het verdere verleden was de plas en de omgeving ervan een zootje. Met het werk van de afgelopen jaren is het een mooi gebied geworden dat rust geeft. Rust aan al die vogels die nu op de plas verblijven, maar ook aan de mensen uit de omgeving. Ik hoop dat we dat goede contact kunnen blijven behouden, ook nu het werk klaar is. En ik hoop dat dit mooie gebied goed onderhouden wordt. Dat is het meer dan waard!

‘De natuur krijgt hier nu de ruimte, en dat willen we zo houden!’

Interview met Sander Verwoerd, boswachter bij Natuurmonumenten

‘Dat in korte tijd zoveel vogels het gebied weten te vinden is een mooie beloning voor al het werk’

Met z'n verrekijker tuurt Sander Verwoerd over het water, in de richting van de eilanden. ‘Die lepelaars, dat blijft een fantastisch gezicht. Geweldig dat die hier nu zitten. Het is de vogel die het meest in het oog springt, maar ik ben ook erg blij met bijvoorbeeld de tureluur, visdiefje en bergeend.

Ga je met Sander op pad, dan kom je ogen en oren tekort.

Vanaf het onderkomen van Watersportvereniging Neptunus lopen we langs de westkant van de plas. ‘De ontwikkeling van de natuur is hier hard gegaan’, begint Sander. Hij staat stil bij een distel. ‘Kleurende en geurende bloemen springen natuurlijk snel in het oog, maar we zijn ook blij met deze distel hier. Mensen vermijden die prikplanten, en ook de grazende runderen laten deze planten staan. Maar bijen, vlinders en andere insecten komen juist af op de paarse bloemen die vol nectar zitten. In de nazomer zie je bovendien putters af en aanvliegen voor de zaden van deze planten. Ook vind je hier planten als de heksenmelk en rode ogentroost.’

We lopen verder naar de eilanden die in de noordwesthoek van de plas zijn aangelegd. ‘Deze hoek vind ik geweldig’, zegt Sander enthousiast. ‘In korte tijd zijn hier ongelooflijk veel vogels gekomen. De eilanden zijn perfect voor ze om tot rust te komen en naar eten te zoeken. Maar dat hier zoveel vogels zitten vertelt ons ook dat het onder water goed gaat met de ontwikkeling van planten en vissen!’

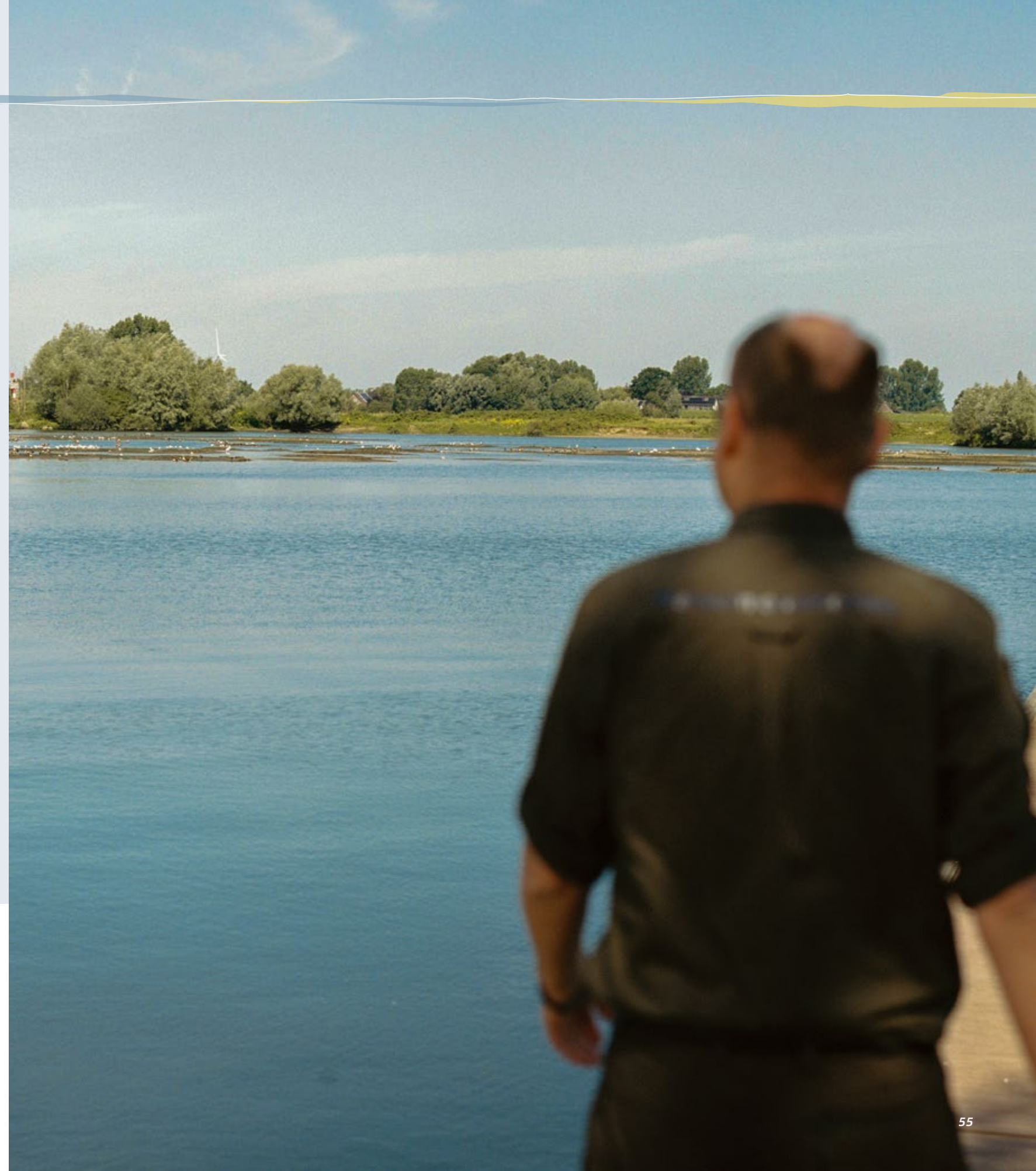
Er is 10 jaar lang gewerkt in het gebied. ‘Op sommige momenten was het een komen en gaan van schepen en vrachtwagens, terwijl in het gebied kranen en shovels bezig waren om de oevers en eilanden vorm te geven. Maar wat telt is het resultaat. En daar zijn we erg blij mee. Kijk om je heen; je komt hier nu ogen en oren tekort. Het aantal planten en dieren, zowel onder als boven water, is enorm toegenomen. Het is een soort sterrenhemel;

hoe langer je kijkt, hoe meer je ziet. De boswachter wijst naar de overkant van de plas: 'Ook de bever heeft hier een plek. Hij laat zich niet vaak zien, maar de afgeknaagde bomen zie je wel. Met zijn geknaag zorgt hij ervoor dat het water bij hoge waterstanden goed blijft doorstromen. Zo helpt hij ons een handje.'

De rust is in het gebied teruggekeerd. 'En dat moet zo blijven', zegt Sander gedecideerd. 'Dit wordt geen intensief recreatiegebied. Op de oever langs het Maximakanaal kun je heerlijk wandelen. En vanaf het water genieten de leden van Neptunus en passanten op hun boten van het natuurgebied. Het gebied sluit ook mooi aan op het naastgelegen Kanaalpark. Onze wens is nu vooral dat de natuur hier z'n gang kan gaan. Dat vogels hier hun rust vinden en de natuur boven en onder water zich nog verder kan ontwikkelen. We hebben er langs de Maas een mooie parel bij', besluit Sander.

Met het oog op een mooie toekomst

Het werk in de Koornwaard is nu klaar. Dat betekent dat het gebied zich in alle rust verder kan ontwikkelen. En daar moet zuinig mee worden omgegaan. Dat betekent onder andere dat er goede (beheer) afspraken worden gemaakt tussen de vijf partijen die eigenaar en/of beheerder in het gebied zijn: Natuurmonumenten, Dekker, Neptunus, Rijkswaterstaat en het waterschap. Deze gesprekken zijn onder leiding van Natuurmonumenten opgestart.

Natuurmonumenten

Natuurmonumenten is eigenaar van het grootste deel van de Koornwaard en neemt het initiatief om samen met de andere partijen tot goede beheerafspraken te komen.

Dekker

Dekker is eigenaar van de loswal aan de zuidoever.

Watersportvereniging Neptunus

Neptunus is nu eigenaar van een deel de zuidwestelijke kant van de plas en oever. Ze hebben een aantal aanlegsteigers voor boten van hun leden. Daarnaast is het belangrijk om als passantenhaven te blijven functioneren.

Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor het vegetatiebeheer langs de Maasoever.

Waterschap Aa en Maas

Het waterschap is eigenaar en beheerder van zuidoostelijke deel van de oever van de plas tot aan de dijk.

Gezamenlijk zorgen deze partijen ervoor dat de Koornwaard een mooie en fijne plek blijft!

Een nieuw puzzelstukje gelegd

Met de Koornwaardse Plas is opnieuw een puzzelstukje gelegd in het netwerk van groene gebieden in en rond 's-Hertogenbosch. Samen met waterschappen, provincie en natuurorganisaties werken we al sinds 2008 aan deze 'Groene Delta'.

De Koornwaardse Plas maakt deel uit van de Maasuitwaarden en biedt met nieuwe eilanden en natuuroevers plek aan vissen, libellen, zoogdieren en vogels. Goed om te zien dat watervogels, bevers en hopelijk binnenkort ook de otter hier hun plek vinden. De otter is immers een van de ambassadeurs van de 'Gebiedspaspoorten Groen en klimaatbestendig'.

Grondbank GMG heeft samen met Natuurmonumenten en andere betrokken partijen een mooi staaltje werk geleverd. 's-Hertogenbosch kent veel zandwinplassen, zoals de Koornwaardse Plas. Het is het zand waar een groot deel van de stad op is gebouwd. De plassen zijn open plekken die bijdragen aan de verkoeling van de stad en waar mensen dichtbij huis kunnen genieten van rust en natuur. De biodiversiteit krijgt er ruimte om zich te ontwikkelen, en steeds meer soorten dieren en planten wortelen er.

We zien kans om nog enkele, diepe plassen om te vormen naar aantrekkelijke natuur. We zoeken net als het waterschap naar een nieuwe plek om het vrijkomende slib uit onze wateren te kunnen bergen. Dat kan met respect voor milieu en een meerwaarde voor natuur en recreatie. Daarmee zetten we ons in voor de toename van biodiversiteit en natuur.

Met Natuurmonumenten gaan we graag in overleg om de Koornwaardse Plas bij het Kanaalpark te voegen, om het als een gebied te gaan beheren. We willen de dijkverzwaring vanaf 2030 aangrijpen om een dijkoversteek te maken voor de Rode geuzen en Konikpaarden.

Wij feliciteren Natuurmonumenten met hun nieuwe aanwinst. Hiermee is een prachtig natuurgebied toegevoegd aan De Groene Delta.

Ralph Geers
Wethouder
Gemeente 's-Hertogenbosch

GRONDANK^{GMG}

Wanraaij 2
6673 DN Andelst
Postbus 200
6660 AE Elst (Gld)
www.grondbankgmg.nl